

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า
บ้านนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

The Development of the Training Course; Entitled, Food Processing from
the Oyster Mushrooms of Ban Nafai Community,
Muang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province

ลักขณา สุกใส^{1*}, จินตกานต์ สุธรรมดี² และฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี³
Luckhana Suksai^{1*}, Chintakan Suthamdee² and Chatnarongsak Suthamdee³

^{1*}สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาและการสื่อสาร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

^{2,3}สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

^{1*}Department of Educational and Communication Technology, Chaiyaphum Rajabhat University,
Chaiyaphum 36000, Thailand

^{2,3}Department of Human Resource Management, Faculty of Political Science,
Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum 36000, Thailand

^{1*}Corresponding Author, E-mail : luckhana.su@cpru.ac.th

Received: 10 January 2019, Revised: 27 February 2019, Accepted: 12 March 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิและ 2) เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิโดยใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลองกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจจังหวัดชัยภูมิ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม 3) แบบวัดความรู้ในการฝึกอบรม 4) แบบวัดความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและ 5) แบบวัดความสามารถของวิทยากรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า กลุ่มผู้สนใจบ้านนาฝายอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.44) 2) ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า กลุ่มผู้สนใจบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีดังนี้ 2.1) ความรู้ในการฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 81.78 2.2) ความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, S.D.= 0.35) 2.3) ความสามารถของวิทยากรมีความสามารถอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.48$, S.D.= 0.52)

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม, การแปรรูปเห็ดนางฟ้า

Abstract

The purposes of this research were to develop the training course; entitled, food processing from oyster mushrooms, and evaluate the training course; entitled, food processing from oyster mushrooms for an interest group, Chaipayaphum Province. The research samples included the interest group of 30 housewives from Nafai Sub-district, Muang Chaipayaphum District, Chaipayaphum Province, derived from the simple random sampling. The research instruments were: 1) the training course of food processing from the oyster mushrooms for the interest group in Chaipayaphum Province, 2) the evaluation form of the training course, 3) the knowledge test after training, 4) the satisfaction questionnaires for the trainees, and 5) the competency test for trainers. The statistics for analyzing the data were the percentage, mean and standard deviation. The research findings revealed that: 1) the training course; entitled, food processing from oyster mushrooms for an interest group in Ban Na Fai Community, Muang Chaipayaphum District Chaipayaphum Province contained the appropriateness in the most level, ($\bar{X} = 4.52$). 2) The findings of utilizing the training course; entitled, food processing from oyster mushrooms for an interest group in Ban Na Fai Community, Muang Chaipayaphum District Chaipayaphum Province implied that: 2.1) the trainees' knowledge of the training course; entitled, food processing from oyster mushroom was in a high level at 81.78%, 2.2) the satisfaction in training was in the much level, ($\bar{X} = 4.35$), 2.3) the trainers' competency was in the good level, ($\bar{X} = 4.48$).

Keywords : training course, oyster mushroom processing

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึง “การศึกษาตลอดชีวิต” โดยให้ความหมายว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยและเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา 9 ข้อ 6 ว่าในการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการดังนี้การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัด การศึกษา อบรม การแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญา และวิทยาการ ต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ซึ่งกระบวนการจัดการศึกษา ในมาตรา 9 ข้อ 6 นี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ที่มีการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปแบบของโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) หรือ OTOP ทั้งนี้เพื่อ

ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ด้วย การนำทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ หรือการบริการคุณภาพที่มี จุดเด่นและเพิ่มมูลค่าให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนและวิถีชีวิตของท้องถิ่นในหลักการพื้นฐาน คือ 1) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ 3) การสร้างทรัพยากรมนุษย์

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นี้เป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละตำบลมีผลิตภัณฑ์เด่น โดยใช้วัตถุดิบและทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รจนา เล้าสุริพงศ์, 2552)

ในฐานะผู้วิจัยเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ ทางการศึกษาและนโยบายของรัฐบาล โดยได้เข้าร่วมโครงการคาราวานแก่นงานโครงการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นงานหลักยุทธพิเศษที่สำนักงาน คณะกรรมการอาชีวศึกษาจัดบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้กับ ประชาชนในเรื่องการแปรรูปอาหาร การสอนทำอาหาร การผลิตอาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ซึ่ง ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า ชุมชนต่างๆ ในจังหวัดชัยภูมิมีการประกอบอาชีพเสริมจากการทำนา ที่เป็นอาชีพหลักอย่างหลากหลาย มีการรวมกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และที่ได้นำกลุ่มกันมาก ในปัจจุบันนี้ คือ กลุ่มผู้เพาะเห็ดนางฟ้า ทั้งนี้เพราะเห็ดนางฟ้ามีคุณค่าทางโภชนาการ กล่าวกันว่า เห็ดมีคุณค่าทางโภชนาการสูง อุดมด้วยโปรตีน (ประมาณร้อยละ 20 ของน้ำหนักแห้ง) วิตามินและแร่ธาตุต่าง ๆ (สง่า แดงวงษ์, 2552) และนำไปขายได้ราคาดี แต่ดอกเห็ดสด ที่เก็บมานั้น ต้องใช้ทำอาหารให้หมดภายในวันเดียว เห็ดนางฟ้าเน่าเสียได้ง่าย ดังนั้น เมื่อมี การเพาะเห็ดนางฟ้ามากขึ้นเห็ดก็ล้นตลาดขายไม่ได้ ทำให้ผู้เพาะเห็ดขาดทุน ผู้วิจัยจึงได้พัฒนา การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าขึ้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเห็ดนางฟ้าล้นตลาด ช่วยถนอมอาหาร ไว้รับประทานได้นานๆ สร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชนได้ด้วย และเมื่อพัฒนาวิธีการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าได้แล้ว จึงต้องการ สร้างหลักสูตรฝึกอบรมเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน เพราะเห็นว่าการฝึกอบรมเป็น วิธีการหนึ่งที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้กับบุคลากรในชุมชน ได้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ ดังที่ (เผด็จชัย มาพันธ์, 2555) กล่าวว่า รูปแบบหนึ่งของการพัฒนาบุคคล หรือทรัพยากรมนุษย์ก็คือ การจัดให้มีการฝึกอบรม การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะทำให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะหรือความชำนาญการ เกิดทัศนคติและ จริยธรรมที่ดีในการทำงาน รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคน การฝึกอบรมจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม จำเป็นต้องมีหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเป็นกรอบ และ เป็นแนวทางในการจัดการอบรมให้กับประชาชน หลักสูตรฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญของการฝึกอบรม เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติงานของวิทยากร ในหลักสูตรฝึกอบรมจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาที่จะอบรม วิธีการและการประเมินผลเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการฝึกอบรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สะท้อนให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะ ทัศนคติ เพื่อนำไปปรับเปลี่ยน และ ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การฝึกอบรมวิชาชีพจะคำนึงถึงพื้นฐานความรู้และทักษะที่ได้รับจากการทำงานในอาชีพการฝึกอบรมจะเป็นการถ่ายทอดความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาความสามารถชำนาญเฉพาะทางในวิชาชีพ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้มีมาตรฐานและเป็นรูปธรรม

ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่นการจัดทำวิสาหกิจชุมชนการเพิ่มผู้ประกอบการอิสระรายย่อยในชุมชนหรือปรับเปลี่ยนตนเองเป็นผู้ประกอบการตามความสามารถสนใจและความถนัดเพื่อดำรงตนและครอบครัวอย่างมีความสุขได้ในระยะยังสามารถช่วยเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันของประเทศและสร้างงานมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

ดังนั้นหลักสูตรฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกิจกรรมในระยะสั้นๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความชำนาญในการปฏิบัติงาน และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมไม่ยาวนานเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถฝึกปฏิบัติในเรื่องที่เข้ารับการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการอบรมที่จัดขึ้น (กริช อัมโภชน, 2554)

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีความต้องการที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการนำทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ให้กับครอบครัวหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นจึงได้สนับสนุนงบประมาณในการอบรมอาชีพให้กับกลุ่มผู้สนใจเพื่อผู้เข้ารับการอบรมจะได้มีความรู้ มีทักษะในการแปรรูปอาหารจาก เห็ดนางฟ้า อันเป็นการใช้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูป อาหารจาก เห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีความรู้ความสามารถทางการแปรรูปอาหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ทั้งในด้านทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าสำหรับกลุ่มสนใจจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้สนใจการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าที่ได้ลงชื่อไว้กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งได้จัดอบรมให้ความรู้ เรื่อง การเพาะเห็ด จำนวน 525 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มแม่บ้าน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าสำหรับกลุ่มสนใจจังหวัดชัยภูมิ

ตัวแปรตาม คือ ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า กลุ่มผู้สนใจ

บ้านนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิดังนี้ 1) ความรู้ในการฝึกอบรม 2) ความพึงพอใจในการฝึกอบรม 3) ความคิดเห็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อวิทยากร

3. เนื้อหา หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ นี้พัฒนาให้ครอบคลุมถึงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเห็ดและเห็ดนางฟ้า

3.2 การถนอมอาหาร

3.3 การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า

(1) การทำแหนมเห็ดนางฟ้า

(2) การจัดการและการตลาด

4. การใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ฝึกอบรมในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561 ใช้เวลา 2 วัน วันละ 6 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

3. แบบวัดความรู้ในการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า

4. แบบประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า

5. แบบประเมินผลงานของผู้รับการฝึกอบรมเรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า

4.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือทั้ง 5 ฉบับผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การหาคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบ ความสอดคล้องได้ ดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00

2. การหาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบความรู้ได้นำแบบทดสอบไปทดสอบกับผู้รับการฝึกอบรม สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิจำนวน 30 คน โดยนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ ไปทดลองใช้กับ กลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และเลือกข้อคำถามที่มีค่า ความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกที่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด (ค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง .20 - .80 และค่าอำนาจจำแนกมีค่ามากกว่า .20) ไว้ 50 ข้อและ นำแบบทดสอบ ทั้งฉบับไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของคูเดอร์ริชาร์ดสัน 20 (KR-20) ได้ความเชื่อมั่น .91

3. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความพึงพอใจที่ไปทดลองใช้กับกลุ่มสนใจที่บ้านนาฝาย จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาคุณภาพของแบบความพึงพอใจทั้งฉบับโดยคำนวณหา ค่าความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่น .93

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1, 2, 3 และ 4 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหารูปแบบการฝึกอบรม ดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในระหว่าง วันที่ 1 – 15 กุมภาพันธ์ 2561 การสัมภาษณ์ประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 100 คน ในระหว่างวันที่ 17-29 กุมภาพันธ์ 2561 ประเมินความต้องการจำเป็นโดยกลุ่มสนใจบ้านนาฝาย จังหวัดชัยภูมิซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระหว่างที่ 1 – 3 มีนาคม 2561 จากนั้น สรุปเพื่อกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้วิจัยนำหลักการเสริมสร้างศักยภาพครูด้านการงานอาชีพให้กับกลุ่มสนใจบ้านนาฝาย จังหวัดชัยภูมิที่ต้องพัฒนา จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมจากนั้นนำไป ตรวจสอบเพื่อหาประสิทธิภาพจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อหาประสิทธิภาพเป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาแล้วมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์จริง เพื่อประเมินประสิทธิภาพ ของหลักสูตรฝึกอบรมโดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติการสอนทั้ง 5 หน่วย หลังจากนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งผ่านการฝึกอบรมได้ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการกลุ่มสนใจบ้านนาฝาย จังหวัดชัยภูมิผู้ดำเนินการฝึกอบรมในวันที่ 1 –30 พฤษภาคม 2561

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขและรับรองหลักสูตร ได้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร และรับรองหลักสูตรโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาศักยภาพดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้วยตนเองในระหว่างวันที่ 15 – 30 กรกฎาคม 2561

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นขั้นตอนการประเมินความเหมาะสม ของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยการตรวจสอบความรู้ในการฝึกอบรม ที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ และประเมินทักษะกระบวนการปฏิบัติงาน และ ผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีรายละเอียดดังนี้

1. ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจาก เห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้เชี่ยวชาญ และสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ด้านความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ด้านความพึงพอใจในการฝึกอบรม และด้านความสามารถของวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรม โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำข้อวิจารณ์เหล่านั้นมาพิจารณาแก้ไขให้เหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.48)

2. ประเมินความรู้ในการฝึกอบรม โดยการหาค่าร้อยละของคะแนนที่ได้จาก การทดสอบวัดความรู้ และประเมินทักษะกระบวนการปฏิบัติงานและผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. แบบประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม ตามหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรม

7. ผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิมีองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ฝึกอบรม เนื้อหาของหลักสูตร ฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล และแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าหลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ 2 - 6 มีความเหมาะสม (โดยผู้เชี่ยวชาญ) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, $S.D.=0.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีข้อสรุปดังนี้

2. ความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมด้านเนื้อหา ตามความคิดเห็นของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, $S.D.=0.14$)

2.1 ความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ตาม ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, $S.D.=0.24$)

2.2 ความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมด้านสื่อการฝึกอบรม ตามความคิดเห็น ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, $S.D.=0.14$)

2.3 ความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมด้านการวัดและประเมินผล ตามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, $S.D.=0.27$)

3. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ

3.1 ความรู้ในการฝึกอบรมที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้และประเมินทักษะกระบวนการปฏิบัติงานและผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมคะแนนของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง โดยแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ 6 เรื่อง การทำแหนมเห็ดนางฟ้า เป็นแผนที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนมากที่สุด แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนน้อยที่สุด คือ แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ 6 เรื่อง การจัดการ และการตลาด ส่วนแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมอื่นๆ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนอยู่ในระดับสูงทุกแผนอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 81.78)

3.2 ความพึงพอใจในการฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูป อาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรม มี ความพึงพอใจในการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, $S.D.=0.35$)

3.3 ความสามารถของวิทยากรในดำเนินการฝึกอบรมมีความสามารถอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.48$, $S.D.=0.52$)

8. สรุปและอภิปราย

ผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิ ครั้งนี้พบว่า มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ ดำเนินการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นระบบโดยใช้ทฤษฎีของทาบและผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย จึงทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรม ที่มีองค์ประกอบครบและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดกับการนำไปใช้ฝึกอบรมการประเมิน ความเหมาะสมของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ (ชัยรัตน์ แดงวงษ์, 2552) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้จึงการดำเนินการในขั้นการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรนี้จะช่วยให้ได้หลักสูตรที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนนอกจากนี้ยังทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริงมีความคล่องแคล่ว และประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด

2. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

2.1 จากการที่นำหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า ไปใช้ กับกลุ่มแม่บ้านนาฝ่าย ตำบลนาฝ่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมพบว่า ความรู้ในการฝึกอบรมที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้และประเมินทักษะกระบวนการปฏิบัติงานและผลงาน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรฝึกอบรมได้ผ่านการประเมิน จากผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้อาจจะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และได้กำหนดคุณสมบัติของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไว้ว่าต้องเป็นผู้ที่เต็มใจที่จะเข้ารับการฝึกอบรม สามารถเข้าร่วมอบรมได้ ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม จึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจเนื้อหาตลอดหลักสูตรการฝึกอบรม สามารถทำแบบทดสอบและปฏิบัติทักษะกระบวนการในการทำงาน และทำผลงาน ของตนเองได้ดี ทำให้มีคะแนนอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (รจนา เล้าสุริพงษ์, 2552) ที่พบว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผ่านเกณฑ์การ ประเมินผลการปฏิบัติงานด้านทักษะกระบวนการและผลงาน ในระดับดีมาก ร้อยละ 75 และ สอดคล้องกับ (Taba, Hilda, 1974) ที่กล่าวว่า ให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดให้แก่ ผู้เรียน ซึ่งเมื่อได้เรียนรู้แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ไว้และสอดคล้อง (ปราโมทย์ จันทรเรือง, 2552) ได้กล่าวไว้ว่าการฝึกอบรม คือกระบวนการ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันนำไปสู่การยกมาตรฐานการกระทำให้สูงขึ้น

นอกจากนี้สาเหตุที่การฝึกอบรมมีความรู้ในระดับสูง อาจเป็นเพราะ การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวแก้ปัญหาของชุมชนและค้นหา วิธีการปรับปรุงอาชีพ จากการที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมซึ่งนับวันต้นทุนการผลิต จะสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดน้อยลง จึงต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนเองและ ครอบครัว ดังนั้นการรับการฝึกอบรมวิชาชีพจึงได้รับความสนใจและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณาความรู้ในการฝึกอบรมเป็นรายแผนพบว่า แผนการจัดกิจกรรม ฝึกอบรมที่ 6 เรื่อง การทำเห็ดนางฟ้า เป็นแผนที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนสูงสุด และแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ 5 เรื่อง การจัดการและการตลาด เป็นแผนที่ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมได้คะแนนน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

วัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตทำให้ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมมีความชำนาญหรือคุ้นเคยกับการทำน้ำพริกประเภทต่าง ๆ อยู่แล้ว ส่วนเรื่องการจัดการและการตลาดเป็น เรื่องที่ไม่มีประสบการณ์มาก่อน

2.2 ด้านความพึงพอใจในการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในภาพรวม มีความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความภาคภูมิใจในผลงานและผลิตภัณฑ์ของตนเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนในการผลิต อาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผลการค้นพบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (รจนา เล้าสุริพงษ์, 2552) ที่พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้หลักสูตร ฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนี้ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เข้ารับ การฝึกอบรมเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้จากการประสบพบเห็นด้วยตนเอง และต้องแสวงหาคำตอบแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นผู้มีส่วนร่วมคิด ร่วม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบโครงการของตนเอง การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะอาชีพ เป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนซึ่งสอดคล้องกับ (สง่า แดงวงษ์, 2552) ที่ได้กล่าวไว้ว่าเทคนิควิธีการฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้การฝึกอบรม ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การฝึกอบรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีที่น่าสนใจและใช้ได้ผลดีคือ การฝึกอบรมที่ยึดผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางให้ได้เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการฝึกอบรมแบบนี้ มีหลายวิธี แต่ละวิธีมีลักษณะสำคัญ มีข้อเด่นและข้อจำกัดแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้พิจารณา และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเรื่องและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมด้วย

2.3 ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการฝึกอบรม ในภาพรวมผู้เข้ารับ การฝึกอบรมมีความคิดเห็นว่าวิทยากรดำเนินการฝึกอบรม มีความสามารถอยู่ในระดับดี ซึ่ง สอดคล้องกับ (ขวลิต ชูกำแพง, 2553) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยดีนั้น วิทยากรเป็นบุคคลที่สำคัญ ที่จะสื่อสารเนื้อหาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้าใจมีความรู้ ความสามารถดี การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เป็นวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรมด้วยตนเอง เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นก็เป็นเรื่องที่คุณวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดี มีความถนัดในการถ่ายทอดกิจกรรมการแปรรูปอาหาร สามารถ ใช้วัสดุ อุปกรณ์ สื่อประกอบการบรรยายที่มีความจำเป็น ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นขั้นตอน เทคนิคการทำงาน ที่เป็นรูปธรรมจนสามารถนำไปปฏิบัติได้

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. การใช้เทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้ในขณะฝึกอบรม ต้องมีการสร้างบรรยากาศในการฝึกอบรมให้เหมือนกับการปฏิบัติงานจริง ๆ มีการทดลองฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งจะเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้ทราบถึงปัญหา และรู้ถึงแนวทางในการแก้ปัญหา เมื่อได้นำกลับไปปฏิบัติ นอกจากนี้ควรกระตุ้นและจูงใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นถึงประโยชน์ ที่จะได้รับการฝึกอบรม

2. ควรปรับระยะเวลาในการดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม ให้เหมาะสมกับ ข้อจำกัดของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น กลุ่มตัวอย่างในบางอาชีพ ผู้สนใจไม่สามารถเข้ารับ การฝึกอบรมได้อย่างต่อเนื่องติดต่อกัน ควรมีการยืดหยุ่นระยะเวลาในการฝึกอบรม ขึ้นอยู่กับ ข้อจำกัดของกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรม แต่ต้องจัดให้ได้รับการฝึกอบรมทุกเรื่อง ทุกกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม

3. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้า สำหรับกลุ่มสนใจ จังหวัดชัยภูมิสามารถปรับเปลี่ยน เช่น เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน เนื้อหา กิจกรรม การฝึกอบรม และระยะเวลาในการฝึกอบรมได้

9.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน เรื่องอื่น ๆ โดยเน้นการผลิตอาหารที่ใช้ผลผลิตของท้องถิ่น
2. ควรมีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบอื่นควรมีการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้ากับกลุ่มตัวอย่างอื่น

10. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าบ้านนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมินี้ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากงบประมาณกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประจำปีงบประมาณ 2561 การวิจัยครั้งนี้เพื่อต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่องการแปรรูปอาหารจากเห็ดนางฟ้าที่เหมาะสมในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีต้องขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ภูเงิน ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย ศรีอำไพ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่อนุญาตให้ใช้เวลาในการดำเนินงานวิจัย ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะในกระบวนการทำวิจัยทั้งหมด

11. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กริช อัมโภชน. (2554). การสร้างหลักสูตรและโครงการฝึกอบรม. เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานฝึกอบรม สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชลิต ชูกำแพง. (2553). การประเมินการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยรัตน์ แดงวงษ์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรการสานพัดด้ามจิวจากผิวไม้ไผ่ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปราโมทย์ จันทรเรือง. (2552). การออกแบบหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญด้านการคิดและการเรียนรู้. ลพบุรี : ท.การพิมพ์.

- เผติมชัย มาพันธุ์. (2555). การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง การทำไม้กวาดกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสุพรรณบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- รจนา เล้าสุริพงศ์. (2552). การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง สบู่ดำพืชพลังงานในท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดสุพรรณบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สง่า แต่งวงศ์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรการทอผ้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านหนองกระทุ่ม สำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 2 อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Taba, Hilda. (1974). *Curriculum Development : Theory and Practice (4th ed)*.
New York : Harcourt, Brace And World Nic.